

Çocuklarla Felsefe

AYNUR İLHAN TUNÇ*

Özet

Çocuklar için felsefe, felsefi bir diyalog anlamına gelir. Grupça yapılır. Bireysel klasik felsefi akıl çıkarımlarının yerini grup tartışması almıştır. Soru sorma önemlidir. Tartışmayı öğretmen yönlendirir. Geri bildirim verir. Nasıl tartışacaklarını yönlendirir. Öğretmen merkezli eğitimde tek otorite öğretmendir, ama çocuklar için felsefede otorite paylaşılır.

Yirminci yüzyılda özgür olma, özerk olma, rasyonalite, davranışlarının sorumluluğunu alma, eleştirel düşünme, liberal vurgu, bilgiyi yapılandırma eğitimin dikkate değer unsurlarıdır. Eğitim içinde düşünme eğitimi konusu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitim sorunları içinde önemli bir yere sahiptir. Çocuklar küreselleşen dünya ve medya aracılığıyla oluşturulan sanal bir evrenle çevrelenmişlerdir. Genel sorun çocukluk yıllarımızdaki varlığa karşı ilgi ve dikkatimizi, merak ve hayret duygumuzu yıllar içinde yitirdiğimiz gerçeğidir. Eğitim kurumunda gittikçe artarak karşı karşıya kaldığımız bu gerçek tüm dünya ülkeleri için pek fazla değişmez. Yapılan son araştırmalar da bu sonucu desteklediğinden konunun ele alınması ve incelenmesi gereklilik halini almıştır. Eğitimin temeli olan bilgi edinme, günümüzde artık eskisi gibi öğretmenden aktarma yoluyla olmamaktadır. Enformasyon bir tuşun ucunda bilgisayardadır. Bundan böyle okulun görevi bu enformasyondan nasıl bilgi üretileceğini ve verileri sorgulayarak değerlendirebilmeyi öğretmektir. Öğrenci ezbere dayalı eğitimden kurtulmalıdır.

Çalışmamızda çocuklar için felsefe kavramı çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Çocukların felsefe konusunda yeterlilikleri var mıdır? Felsefe yönteminin amacı nedir ve yöntemi nasıldır? Öğretmenin/yöneticinin/liderin rolü nasıl olmalıdır? Son bölümde ise felsefe disiplinlerinden etik çerçevesinde geleneksel çocuk hikayemiz “Kaşağı” kitabının kısa özeti ve çocuklar için olası bir felsefi tartışma modeli sunulmuştur. En son olarak sonuç ve kaynakça yer almıştır.

Yetişkinlerin de fazla ilgi göstermediği bir disiplin olan felsefenin çocukluktan başlayarak sevdirmesi ve bir yöntem olarak kullanılması ülkemiz için bir imkan olarak ortaya çıkmaktadır. Çok yönlü çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar kelimeler: Düşünme eğitimi, çocuklarla felsefe, eleştirel eğitim, etik ve çocuk felsefesi.

Abstract

For children, philosophy means a philosophical dialogue. It is made by groups. Individual classical philosophical intellectual conclusions have been replaced by group discussion. It is important to ask a question. The teacher directs the discussion. He/She gives feedback. They guide how they discuss. Teacher is the only authority in the teacher-centered education, but in the philosophical activity for children, the authority is shared with children.

The aim of the program of philosophy for children is to develop their cause-and-effect building skills and to support children's ability of judge by thinking about concepts that are important to them. What is important here is to ask questions about the main problems encountered and to think in the direction of these questions. Lipman; believes that when children are blended with the philosophy of curiosity and exploration from nature, children will turn into adults who can think more flexibly and effectively in the future. However, the teachings of philosophers such as Plato and Aristotle, which are mentioned here, are not taught in class. The approach of Philosophy for Children based on; exploring children through stimuli that are intriguing, imaginative, and fun for them, such as stories and poems; acquire the skills necessary to think about the issues that are directly related to their past, present and future. Philosophy experiences provide that children discover concepts such as righteousness, beauty, goodness, justice. The discovery of new thoughts, ideas and problems have significant effects on children's lives.

In the twentieth century, freedom, autonomy, rationality, taking responsibility for their behavior, critical thinking, liberal emphasis, knowledge construction are remarkable elements of education. Intellectual education has an important place in education problems in Turkey as well as in the whole world. The general problem is the fact that we have lost interest and care, wonder and amazement in our childhood years, over a period of years. This reality that we face increasingly in the educational institution does not change much for the countries of the world. Recent research has also supported this result, so it has become a necessity to handle and examine it. Acquiring knowledge that is fundamental to education in our times, is not through teacher to student as in the past. Information is on the computer at the tip of a button. From now on, the task of the school is to teach how to produce knowledge from this information, to teach how to evaluate the data by questioning. The student should not be sentenced to education based on memorization.

The education strict on memorization should be criticized for restricting mental activities and for blocking new ideas. Education should develop the ability of comprehension and judgement. But in our day, the emphasizing of the themes such as the autonomy and freedom, rationality of the individual so many and

unlimited makes it difficult to protect in a fair way the place of human in other beings. The self-confident and self-centered view of human self-consciousness is interpreted as the work of enlightenment with ecological and human disaster. The importance of the principle man's self-awareness influences every era.

At the beginning of my study, the problem of thinking education was handled in the direction of some research results. In the later part of our study, the notion of philosophy for children is handled in various ways. Do children have proficiency in philosophy? What is the purpose of philosophical method and how is its method? How should the role of the teacher be? How is the perception of philosophy in education in our country? In the last section, the philosophical disciplines in the frame of ethics are presented with a summary of the "Kaşığı" (traditional child story) and a possible philosophical discussion model for children. Finally, the results and bibliography are included.

Key Words: The education of thought, philosophy with children, critical education, ethics and philosophy of children.

Giriş

OECD'nin geliştirdiği Eğitim Değerlendirme Raporu ülkemizdeki "düşünme eğitimi" hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Yirmi birinci yüzyılda eğitimin önceliği düşünme becerilerini geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bu amaçla Türkiye'de eğitim programları yeniden düzenlenmiş, öğrenen merkezli yeni yaklaşım ve yöntemler gündeme gelmiştir. Eğitim sisteminde üst düzey düşünme becerilerini kazandırmak için farklı arayışlar sürerken öğrencilerin düşünme becerilerinin düzeyini gösteren geniş ölçekli araştırmalar da yürütülmektedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) geliştirdiği ve çıktılarını değerlendirdiği Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) bu çalışmalardan biridir. En son 2012 yılında uygulanan PISA, Türkiye dâhil olmak üzere 65 ülkenin temel fen, matematik ve okuma becerilerini ölçmenin yanında eleştirel düşünme, muhakeme etme, sentez yapma, analitik düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini de ölçmektedir. Türkiye'de 7. ve 12. sınıf arasındaki öğrencilere uygulanan bu sınav 1. düzeyin altından 6'ya kadar güçlük düzeylerine sahiptir. En karmaşık ve zor soruları çözebilen öğrenciler 6. düzeyde yer almaktadır. PISA 2012'nin sonuçlarına bakıldığında Türkiye'deki öğrencilerin 2. düzey ve altında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu gruptaki öğrenciler, doğrudan çıkarım yapmak dışında bir beceriye gerek olmayan soruları cevaplayabilir, formülleri, işlem yollarını kullanabilirler.

Ayrıca sonuçlar üzerinde, görülenin ötesine geçmeyen yorumlar yapabilir ancak farklı bilgi kaynakları ve gösterim biçimleri arasında bağlantı kuramaz, kapsamlı, iyi geliştirilmiş düşünme ve muhakeme becerileri sergileyemezler (Akkocaoğlu Çayır, 2015).

Görünen o ki fen, okuma, matematik alanlarındaki öğrenme süreçleri öğrencilerimizi bilgi, kavrama ve uygulama düzeyinden analiz, sentez ve değerlendirme yani üst düzey düşünme becerilerine taşıyamamaktadır.

Matematik, okuma becerileri ve fen alanında PISA testlerinde üstün başarı seviyesini (5. ve 6. düzeyler) yakalayan öğrencilerin oranı bir ülkenin gelişme potansiyeli ile ilişkilendirilmektedir. Türkiye’de üst başarı seviyesi % 6 dolayında olup, bu oran OECD ortalamasının yarısı seviyesindedir. Aynı şekilde, OECD ülkelerindeki öğrencilerin beceri seviyelerine göre dağılımı, normal bir dağılım sergilerken, Türkiye’deki öğrencilerin beceri dağılımını en temel becerilerde yoğunlaştırmaktadır (TUSİAD, 2014).

Türkiye’de yapılan ulusal sınavlarda uygulanan soru tekniği ile PISA’da uygulanan soru tekniği birbiriyle örtüşmemektedir. Ulusal sınavlarımız tamamen çoktan seçmeli olup temel becerilere ve daha ziyade test çözme becerisine odaklanırken PISA sınavları aynı zamanda açık-uçlu sorulara ve muhakeme, eleştirel düşünce gibi üst beceri seviyelerine de yoğunlaşmaktadır. Buna ek olarak başarılı ülkeler sadece öğrenciye yönelik değerlendirmeleri değil, okulları, öğretmenleri ve okul liderlerini de değerlendiren ölçme değerlendirme sistemleri kullanmaktadırlar.

Sonuç olarak, OECD’nin geliştirdiği Eğitim Değerlendirme Raporu’nun başlangıcında da ifade edildiği gibi OECD’nin yaptığı makro analizlerde PISA sonuçları yetişkin becerilerini ölçen PIAAC sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde, PISA beceri alanlarında alt sıralarda yer alan gençlerin hem istihdama katılım hem de gelir ve iş tatmini yüksek bir işe sahip olmak bakımından ciddi bir engelle karşı karşıya olduğu ortaya konmaktadır. PISA’da başarı gösteren gençlerin yalnızca akademik alanda başarılı olmakla kalmayıp aynı zamanda sivil toplum örgütlerine daha aktif olarak katıldıkları, kendilerini birey, özne olarak gördükleri ve toplumsal beraberliğe ve güvene daha fazla inandıkları da bir başka veri olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğrencileri bilgi, kavrama ve uygulama düzeyinden analiz, sentez ve değerlendirme, yani üst düzey düşünme becerilerine taşıyabilmek için felsefe yöntemleri (diyalektik, analitik, tümden gelim ve tümevarım vb.) kullanılabilir mi? Bu çalışmada çocuklarla felsefe etkinliğini ele alıp değerlendireceğiz. Çocuk ve felsefe arasında nasıl bir ilgi kurulabilir? Felsefe

yöntemi ile ne kastedilmektedir? Çocuklar felsefe yapabilir mi? Felsefe çocuklar için bir ihtiyaç mıdır?

Çocuklarla Felsefe Yöntemi Nedir?

Çocuklarla Felsefe Yöntemi, temelini Yunan filozof Sokrates'in diyaloglarından almaktadır. Sokrates, diyaloglarında belli bir kavramın anlamını sorgulamakta, daha sonra örneklerle tanımlanmasını istemekte, tartışmacıyı kavramın genel bir tanımını yapmaya yönlendirmektedir. Çocuklarla felsefe, sorularla öğrenme yöntemi olarak anılmaktadır. Bu yöntemde, öğretmenlerin öğrencilerine bilgileri sunduğu klasik yöntemin aksine, öğrenmenin anahtarı sorular olarak görülmektedir. Başlangıçta kişinin konu ile ilgili hiçbir şey bilmediği varsayımından yola çıkılmakta, belli bir konu ile ilgili bir tartışma başlatılarak adım adım sebep-sonuç ilişkileri kurularak geliştirilmekte ve tartışmanın sonucunda bir yargıya varılmaktadır. Çocuklar tartışma sırasında birbirlerini dinlemeye, birbirlerine sorular sormaya ve sorulan sorular hakkında fikirlerini ifade etmeye yönlendirilmektedirler. Tartışma, öğretmen tarafından yönlendirici sorular sorularak desteklenmekte ancak tümüyle öğretmen tarafından kontrol edilmemektedir (Vansieleghem, 2005).

Ayrıca çocuklarla felsefe, Sokratik yöntemin pek çok özelliğinden yararlanırsa da onunla ayrıştığı yönleri de bulunmaktadır. Bunun temel nedeni çocuklar için felsefenin temelde düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen, yapılandırılmış bir eğitim yaklaşımı olmasıdır. Sokratik yöntem kullanırken öğretmenler, çocukların görüşlerini doğru ya da yanlış olarak nitelermemeli, onlara düşünceleri için yeterli zaman ayırmalı, konuşmanın kurallarını açık ve anlaşılır bir şekilde dile getirmelidir. Demokratik ve herkesin düşüncesini özgürce ifade ettiği bir öğrenme ortamı sağlamalıdır.

Çocuklarla felsefe; konu hakkında deneyimi ve uzmanlığı olan bir kişi tarafından, düşünme etkinliğine kılavuzluk yapılmasını, bireyin kendi varoluşundaki felsefeyi ve hayatın içindeki anlamı keşfetmeye yönelik bir etkinliği ifade eder (Taşdelen, 2013).

Çocuklar için felsefe, felsefeyi erken yaşlarda çocuklara götürme, felsefi düşünceyle çocukları erken yaşlarda tanıştırma girişiminin gelenekselleşmiş adıdır (Tepe, 2013). Çocuklar için felsefe alanında yaptığı çalışmalarla öne çıkan Direk'e göre (2008) çocuklar için felsefe uygun bir metinden, bir öyküden, bir gazete haberinden ya da günlük yaşam deneyimlerinden hareket ederek çocukların diyalog kurmaları ve tartışmaları yoluyla kavramları inşa etmesi, okuduklarıyla kendi deneyimlerini birleştirerek değerlendirmeler yapmasıdır.

Çocuklara Felsefe Yöntemi uygulanmasının en büyük destekçilerinden biri Matthews Lipman'dır. Lipman, çocukların "niçin? , neden?" diye sorular sormaya başladıkları andan itibaren felsefi düşüncenin başladığını ve bunun zamanla geliştiğini vurgulamaktadır (Philgren, 2008). Çocuklar çok küçük yaşlarda olsalar da, felsefi kavramları anlayabilmekte ve felsefi sorulara yanıt verebilmektedirler. "Mutluluk nedir?" sorusuna, üç buçuk yaşındaki bir çocuğun "yalnız kalmamak" olarak verdiği yanıt bu duruma örnek oluşturabilir. Çocuklar güzel olandan zevk almakta, kendilerine haksızlık yapıldığını düşündüklerinde direnmektedirler (adalet kavramı), iyi ve kötü ile ilgili yargılarda bulunmaktadır (Gregory, 2008). Gregory çocukların cesur, iyi, güzel gibi soyut kavramları günlük yaşantılarında basit ifadelerden ayırt etmeksizin kullandıklarını ve bu kavramları kullanırken soyut düşüncenin de bir anlamda gerçekleşmiş olduğunu belirtmektedir.

Çocukların Neden Felsefe Yapmaya İhtiyaçları Vardır?

Bilginin ve anlayışın kendimizle, deneyimlerimizle, metinlerle ve başka insanlarla diyalogun ve gerekçelendirme (argümantasyon) sonucunda ortaya çıktığını biliyoruz. Bununla birlikte, tüm dünyada diyalog ve delil getirme konusunda çok yeterli olmadığımız gün gibi aşikar. Geleneksel okullarda öğrenciler çoğunlukla olgusal sorularla çalışırlar; müfredatta sıralanmış belirli içerikleri öğrenirler. Dünyadaki tüm okullarda tartışma veya genellikle diyalog olarak adlandırılan şey öğretmenin hâkimiyeti altındadır ve bilgi değişimi, olgu kontrolü ya da sadece bir görüş alışverişidir. Felsefi diyaloga katılan bir kimse amacının doğruya ve iyiye veya daha iyiye ve daha doğruya ulaşmak olduğunun farkındadır. Bunu yapmanın yolu, kabul etsek de karşı çıksak da farklı fikirleri ve bilgileri dinlemek, ne olduğunu değerlendirmek ve bir seçim yapmaktır. Felsefi diyalogda amaç yalnızca fikir alışverişinde bulunmak değil olaylar -nasıl olabilir veya olmalı bunu da öğrenmeye çalışmaktır. Felsefi diyalog yapılandırılmış ve odaklanmıştır. Herkes en azından dinlemek, anlamak ve iletişim kurmak yoluyla diyaloga katılmalıdır. Felsefi bir diyalogda katılımcılar, aynı bir filozofun bilgiye susamışlığı gibi, bilmedikleri ve anlamadıkları bazı şeylerin bulunduğunun farkındadırlar..

Bilgi ve kavrayış, düşünme ve konuşma yoluyla elde edilir. Bu nedenle, öğrenciler yanlış bir şey söylemekten korkmamalıdırlar, başlangıçta haklı olduklarından emin olmadan konuşmalıdırlar. Çocuklar yanlışların ve yanlış anlama yöntemlerinin nasıl bilgiye yol açabileceğini görecektir. Buna karşılık, öğretmenler hataları değerlendirecek ve öğrencilerin kendilerini

ifade etmeleri için zaman verecek ve ortam oluşturacaklardır. Öğrenciler diyaloglar veya tartışmalar yürütürken, neyin yapıldığını takip etmek için tahta üzerinde bir tartışma yol haritası tutmak faydalıdır. Bu, bir seferde bir şeye odaklanmak ve sadece görüş alışverişinde bulunmak yerine, konuları derinlemesine araştırmak için öğrencilere yardımcı olabilir (Borresen, 2013).

Herkes genel bir inancı kabul ettiğinde daha fazla fikir dinleyerek bu inancı daha derin bir şekilde keşfetmeye çalışmalıdır. Çocuklar düşünmek ve niçin böyle düşündüklerinin nedenlerini açıklamak zorundadırlar. Özellikle çocuklarla olan felsefe, başkaları ile birlikte öğrendiğimiz süreçlerdir, başkalarının bilgi, deneyim ve fikirlerinden yardım alınır. Daha iyi bir öğrenci olmak ve daha iyi yaşamakla ilgilidir.

Bu tutum ve çalışma yöntemlerinin yanı sıra felsefi sorularla farklı konularda çalışmalarına izin vererek felsefeyi öğrencilere kazandırmak mümkündür. Örneğin:

Sayılar onları kullanmadığımız zaman nerededir? (Matematik);

Diller icat mı edildi ? (Dil);

Hapishanedeki birisi serbest midir? (Sosyal Bilgiler);

Yasalar özgürlüğümüzü elimizden alıyor mu? (Sosyal Bilgiler / Yurttaşlık);

Adil olana kim neye göre karar verir? (Kanun);

Bir şeyi güzel yapan nedir? (Sanat).

Sokrates felsefenin sorgulamakla başladığını ifade etmektedir. Felsefi sorular yanıtlanması kolay sorular değildir. Birbirinden çok farklı görüşlerle yanıtlanabilirler. Felsefe, kişiye problemi tanımlamayı, (örneğin, günlük yaşantımızdaki etik problemler), problemle ilgili düşünmeyi, hatta etik yargılarda bulunmayı ve bunları yaşantımıza yansıtmayı öğretmektedir. Çocuklar “sevgi nedir?”, “kuralları kim koyar?”, “doğru ne demek?”, “zaman nedir?”, “en iyi arkadaş nasıl olur?” gibi sorular sorarak felsefeyi günlük yaşamlarına uygulamaktadırlar. Felsefi sorular soran veya yanıtlayan çocukların bunu geliştirmeye ihtiyacı olmaktadır.

Özetle; çocukların felsefe etkinliklerinde bulunması onlara doğru düşünme, kendini ifade etme, yargıda bulunma, tartışmaya katılma eğitimi sağlayacaktır. Sınıfta felsefe yapılması; çocuklara toplu tartışma deneyimi yaşama olanağı sunmaktadır. Çocuklar arkadaşlarıyla birlikte tartışma etkinliğinde bulunmanın sorumluluğunu paylaşmakta ve farklı bakış açılarını keşfederek farklı görüşlere saygılı olmayı öğrenmektedirler. Felsefe yaklaşımı çocukların gördükleri, yaşadıkları hakkında körü körüne kabullenme yerine sorgulayıcı, araştırmacı olmalarını, doğru-yanlış hakkında yargıda bulunarak kendilerini değerlendirebilmelerini, kendilerini güzel

olana yönlendirebilmelerini ve etik değerleri kazanmalarını destekleyici niteliktedir.

Çocuklar için felsefe uygulamalarının etkinliğine ilişkin yapılan araştırmalar bu uygulamaların çocuk ve ergenlerin yaratıcılık, sebep-sonuç ilişkisi kurma, özgüven, dil, eleştirel düşünme becerileri ve matematik becerilerinin gelişimini desteklediğini göstermektedir (Gür, 2010). Felsefi sorularla uğraşma, çocukların önemli kavramları keşfetme, olaylara farklı bakış açılarından bakmayı öğrenme ve düşünme becerilerinin geliştirilmesine önemli katkılarda bulunmaktadır (Gregory, 2008).

Borresen'e göre (2013), okullarda uzun yıllar felsefe yaptıktan sonra, çocuklarla felsefe yapmak mümkün ve değerlidir. Örneğin İskoçya Clackmannanshire'da ve İsveç Stockholm'de yapılmış araştırma projeleri uzun bir süre felsefi diyaloglarda düzenli olarak yer alan öğrencilerin bilişsel ve sözel becerilerinin geliştiğini göstermektedir. Okuldaki çalışmalarda öğrenciler özellikle dil ve matematik derslerinde dinleme, soru sorma ve delil getirme konusunda daha iyi durumdadırlar. Batı ülkelerinde çocuk ve felsefe üzerine yapılmış projeler, bu süreçte bir takım öğelerin de bulunması gerektiğini ortaya koyuyor. Özellikle, felsefi projelerin başarısı, öğretmenin belirlenmesine, haftada en az bir kez felsefe yapmaya bağlı öğrencilere, kaliteli ve uygun malzemeye, eğitim ve yönetime bağlıdır. Felsefe ile sınıfı bir kez buluşturduktan sonra felsefeye devam etmek bu öğeler sağlanmadan zordur. Hem öğretmenler hem de öğrenciler ilk fırsatta eski usullere dönerler. Çoğu öğretmen, sınıfta iyi felsefe uygulaması için gerekli olan çalışmayı yapmaz ya da yapamaz (Borresen, 2013).

Yukarıda belirttiğimiz gibi Çocuklarla Felsefe Programının amacı; çocukların sebep-sonuç ilişkisi kurma becerilerini geliştirmek ve kendileri için önemli olan kavramlar hakkında düşünmelerini sağlayarak yargıda bulunma becerilerini desteklemektir. Burada önemli olan karşılaşılan temel problemler üzerine sorular sormak ve bu sorular doğrultusunda düşündürmektir. Lipman; çocukların doğasından gelen merak ve keşfetme arzusunun felsefe ile harmanlandığında, çocukların gelecekte daha esnek ve etkin düşünebilen yetişkinlere dönüşeceğine inanmaktadır. Ancak burada söz konusu olan Platon, Aristoteles gibi felsefecilerin öğretilerinin sınıfta ders olarak işlenmesi değildir. Çocuklar için Felsefe yaklaşımının temeli; çocukların hikayeler ve şiirler gibi kendileri için ilgi çekici, hayal gücüne dayalı ve eğlenceli olan bir uyarıcı vasıtasıyla keşfetmeleri; geçmişleriyle, bugünleriyle ve gelecekleriyle doğrudan bağlantılı olan konularla ilgili düşünmeleri için gerekli becerileri edinmeleridir (Stanley ve Bowkett, 2004).

Felsefe deneyimleri; çocukların doğruluk, güzellik, iyilik, adalet gibi kavramları keşfetmelerini sağlamaktadır. Yeni düşüncelerin, fikirlerin ve problemlerin keşfedilmesi; çocukların yaşamlarında önemli etkiler oluşturmaktadır.

Çocuklarla Felsefe Programının Amacı

Çocuklar için felsefenin öncelikli hedefi düşünme becerilerini geliştirmektir. Düşünme becerileri ile okuma becerisinin gelişimi birbirine bağlıdır. Çocuklar için felsefenin amaçlarından biri çocukların kelimeleri saymaları ya da söylemeleriyle yetinen bir okuma yerine, ilgi çekici ve çocukların yaşantılarıyla ilişkili metinlerle kelimenin ve cümlenin bağlam içindeki anlamını keşfederek anlamlı okumayı sağlamaktır. Anlam, metin üzerinden yürütülecek felsefe çalışmalarıyla kurulur.

Anlamı bulma, dili kullanma becerileriyle ilintilidir. Çocuklar için felsefe; okuma, dil becerileri ve felsefi tartışmalarda kullanılan akıl yürütme süreçlerini birbirinden ayırmaz. Dilin kullanımı akıl yürütmede önemli bir role sahiptir. Sözcükler arasında ilişki kurmak, benzerlikler bulmak, analogik düşünmek, karşılaştırma yapmak, anlam belirsizliklerini fark etmek gibi eylemler akıl yürütmeyle dolayısıyla dilin kullanımıyla bağlantılıdır. Buradan yola çıkarak çocuklar için felsefenin dilin kullanımına katkısından söz edilebilir (Lipman, Sharp ve Oscanyan, 2015). Çocuklar için felsefenin hareket noktasını düşünme ve dil arasındaki ilişki oluşturmaktadır ve genel amaçlardan biri okuma, soru sorma gibi eylemlerle düşünme ve dili kullanma becerisini geliştirmektir (Direk, 2002).

Matematik becerileri ile çocuklar için felsefe arasında da yakın bir ilişki bulunur. Problem çözme sürecinde, problemi tanımlamak, yorumlamak, problemi çözmek için farklı yöntemlere başvurmak, önerilen alternatif yöntemler hakkında derinlemesine düşünmek, çözümleri doğrulamak, sonuca varmak ile sonsuzluk, teorem, aksiyom gibi kavramlar hakkında tartışmak, günlük deneyimlerle matematiğin ilişkisini kurmak çocuklar için felsefe ile gerçekleşebilir (Kennedy'den aktaran Akkocaoğlu Çayır, 2015).

Çocuklar için felsefenin ilgili olduğu bir diğer alan bilimsel süreç becerileri ya da fen becerileridir. Çocuklar için felsefe, bir öğretim yöntemi olmasının yanında bilimsel deneylerle meşgul olma, bilimsel araçları kullanma, araştırma gruplarıyla ya da bağımsız çalışabilme gibi bilimsel araştırma için gerekli olan yetkinlikleri geliştirmeyi hedefler (Burgh ve Nichols, 2011). Bununla birlikte bilgi, doğru, gerçek ve bilim gibi kavramlar ile bilimin doğası, bilginin kaynağı, bilimsel yöntemler de fen dersi çerçevesinde çocuklar için felsefe ile ele alınabilir.

Çocuklar için felsefe, aynı zamanda etikle ilgili bir sorgulama aracıdır. Öğrenci, ahlaki durumlar karşısında etraflı düşünüp tutarlı ve tarafsız davranmaya, ahlaki davranışı hayata geçirmeye, ahlaki bir durum karşısında farklı seçenekler aramaya ve olasılıklara karşı daha açık ve daha esnek davranmaya yönelir. İnsanın değerlerine ilişkin doğru, adalet, hak, özgürlük gibi kavramları tartışarak etik sorgulamaların gerçekleştiği bu süreç öğrencinin, kendi değer yargılarını ve bunların kimliği üzerindeki etkisini değerlendirmede güvenilir ve sağlam ölçütler geliştirmesine yardımcı olur (Lipman, Sharp ve Oscanyan, 2015).

Görüldüğü üzere çocuklar için felsefe, öğrencilerin okuma, matematik, fen alanlarında üst düzey düşünme becerilerini kullanmalarını ve değerler alanında da bazı tutum ve davranışlara sahip olmalarını amaçlar.

Yöntem

Çocuklar için felsefenin, kendine özgü amaçları olduğu gibi kendine özgü içeriği, yöntemi ve değerlendirme süreci vardır. Çocuklar için felsefenin içeriğini felsefi kavramlar, sorun ya da sorular oluşturur. Bunlar genelde bir metin içinde yer alır. Lipman, çocuklar için felsefeye yönelik hikâyelerin, kaynağını epistemoloji, etik, estetik, eğitim felsefesi ve mantık gibi çeşitli felsefe konularından alması gerektiğini söyler. Hikâyeler, çocuğu diğerleriyle tartışmaya, bağımsız düşünmeye teşvik etmeli, çocukların günlük yaşamlarıyla ilişkili ve ilgi çekici olmalıdır (Saeed, 2015). Bu süreçte felsefi romanlar, geleneksel masallar, çocuk romanları da kullanılabilir. Metinler dışında ise şiir, resim ve fotoğraflar, resimli kitaplar, deneyimler, objeler, müzik, video ya da TV programlarından da yararlanılabilir (Fisher, 2008). Felsefi romanlar, geleneksel masallar, çocuk romanları ve diğer kaynakların tümü hayal gücüne dayalı ilgi çekici eğlenceli uyarılar olmalıdır.

Çocuklar için felsefede içerik kadar içeriğin nasıl ele alındığı da önem arz eder. Çocuklar için felsefede çeşitli yöntem ve teknikler kullanılabilir, ama öncelikli olarak söz edilecek Sokratik yöntemdir. Çocuklar için felsefe ilhamını Sokratik yöntemden alır. Sokratik yöntem MÖ 469-MÖ 399 yıllarında Atina’da yaşamış olan Sokrates adlı filozofla anılır. İroni ve doğurtma olmak üzere iki aşamadan oluşur.

Çocuklar için felsefede, Sokratik yöntemde olduğu gibi kişilerin günlük deneyimlerinden yola çıkma ve özelden genele, ilgili kavramı tanımlamaya doğru yol alma söz konusudur. Çocuklar için felsefede Sokratik yöntem dışında çeşitli teknikler de kullanılabilir. Bunlar tartışma, beyin fırtınası, münazara, soru- cevap olarak sıralanabilir. Çocuklarla felsefe yaparken dramatizasyon, oyun ve kuklalardan da yararlanılabilir.

Çocuklar için felsefede, sürecin değerlendirilmesi de söz konusudur. Değerlendirme, öğretmen, grup ya da birey gibi sürecin tüm öğelerine dönük olabilir ve etkinliklerin niteliği ile ilgili olabileceği gibi çocukların düşünme becerilerine de odaklı olabilir. Çocuklar bu süreçte, “Tartışma sürecinde odağı koruyabildik mi?”, “Yeni bir şeyler öğrenebildik mi?”, “Grup üyelerinin çoğu tartışmaya katılabildi mi?”, “Grup üyeleri birbirini dinledi mi?” gibi sorularla tartışma sürecini değerlendirebilir. Öğretmenler ise katılım, sorgulama, işbirliği, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve değerlendirme boyutlarıyla çocukların gelişimlerini gözlemleyebilirler, ya da “Öğrencileri birbirlerinin söylediklerine yorum yapma konusunda cesaretlendirebildim mi?”, “Çocuklar birbirlerini görecektir şekilde oturdular mı?” gibi sorularla kendilerini değerlendirebilirler (Jackson, 1989). Ayrıca tartışma sürecinin gelişimi de belirlenen ölçütler göz önüne alınarak gözlemlenebilir.

Çocuklar İçin Felsefe Eğitiminde Farklı Yaklaşımlar

Vansieleghem ve Kennedy’ye (2012) göre çocuklar için felsefe eğitiminde üç yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan birincisi aynı zamanda çocuklar için felsefenin ilk dönemi, Lipman ile başlar. Lipman’ın yaklaşımı eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye dayalı, Dewey’in pragmatik anlayışından etkilenen ve eğitim programlarıyla somutlaşan bir yaklaşımdır. İlk dönemin ikinci yaklaşımı ise Gareth Matthews’a aittir. Matthews’a göre ihmal edilen ve küçümsenen çocukluk anlayışı tekrar düşünülmeli, çocuğun doğal merakının değeri bilinmelidir. Üçüncü yaklaşım ise başka bir çocuklar için felsefe eğitimi anlayışından doğar. Bu yaklaşım, çocukların ahlaki özellikleri gerçekleştirmelerini kolaylaştırma amacıyla, sınıftaki güç ilişkileri, iletişim ve bireysel anlamlar üzerine derinlemesine düşünmeyi içerir.

Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları

UNESCO, çocuklar için felsefenin Dünya’daki durumuna ilişkin bir rapor sunmuştur. UNESCO’nun raporuna göre dünyada çocuklar için felsefenin okullarda resmi olarak yer aldığı ya da yer almaya hazırlandığı ülkeler vardır. Bunlardan biri Fransa’dır. Fransa’da çocuklar için felsefe henüz okullara girmemiş ama eğitim otoriteleri tarafından desteklenmektedir. Norveç’te ise çocuklar için felsefe eğitim otoriteleri tarafından desteklenmekte ve resmi denemeler yapılmaktadır. Avustralya’da ise çocuklar için felsefe, ilkökul programlarında yer almaktadır. Bunların dışında çocuklar için felsefeye yönelik kurumların, çeşitli destek programlarının ve araştırmaların yürütüldüğü pek çok ülke bulunmaktadır. Almanya, Avusturya, Belçika,

Kanada, İspanya, Amerika, Fransa, İtalya, Norveç, Çek Cumhuriyeti, İngiltere, Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Meksika, Şili, Peru, Uruguay, Venezüella, Japonya, Malezya ve sınırlı sayıdaki Afrika ile Arap ülkelerinde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (UNESCO, 2007). Türkiye'deki çocuklar için felsefe uygulamaları ise bazı özel okullarda yapılan atölye çalışmaları ya da çalıştaylarla sınırlıdır.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak pek çok ülkede çocuklar için felsefe uygulamalarının yürütüldüğü ve araştırmacıların da bu konuya ilgi duyduğu söylenebilir. Araştırma konularındaki çeşitlilik, çocuklar için felsefenin verimli bir araştırma alanı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda özellikle eleştirel düşünme becerisi, demokrasi, etik ve vatandaşlık eğitimine ilişkin konuların öne çıktığı ifade edilebilir. Türkiye'de ise makale, tez ya da proje bazında yeterli çalışmalar yapılmadığı, yurt dışındaki konu zenginliğinin Türkiye'de bulunmadığı ve Türkiye'de çocuklar için felsefeyi tanıtacak, özelliklerini, önemini ortaya koyacak araştırmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilebilir. Yapılan araştırmalar çocuklar için felsefenin tanınmasını ve yaygınlaşmasını sağlayacaktır. Bu da Türkiye'deki okullarda da çocuklar için felsefeden yararlanmanın önünü açacaktır.

Etik Alanı ve Çocuklar İçin Felsefe

Etik ve adalete dair sorular çocuklar ve gençler için felsefeye girişte nispeten kolay bir başlangıçtır. Çünkü öğrenciler çok küçük yaşlardan itibaren, doğru ve yanlışın ne olduğunu, kuralları kimin belirlediğini merak ederler.

Yine anne -babalar ve öğretmenler, benzer şekilde sadece çocuk kendisini önemsenmemiş hissettiğinde değil aynı zamanda arkadaşı, kardeşi ya da evde beslenen hayvanları için üzülüp kızdığına da “bu adil değil”, suçlamasıyla karşı karşıya kalırlar. Ayrıca, birçok öğretmen ve yönetici, doğru hareket etmeleri için ve davranışlarını düzelterek güvenilir bireyler haline gelmeleri için, çocuklara emek ve zaman harcarlar. Bu nedenle, öğretmenleri ve yöneticileri, gençler odak noktası olduğunda felsefi tartışmaların değeri konusunda ikna etmek metafizik değil, ahlak söz konusu olduğunda daha kolay olabilir (Goering, 2012).

Yakın geçmişte, Batıda etiğe ilgi duyan pek çok eğitimci etik sorunlarını çözmek için eğitimi “karakter eğitimi” fikrine yönlendirmiştir. Karakter eğitim programları güvenilirlik, saygı, sorumluluk, adalet, yardımseverlik ve vatandaşlık gibi temel ahlaki erdemlerle ilgili kaynakları, sınıf kitaplığını kullanırlar. Örneğin dürüstlük gibi bir karakter özelliğinin ne olduğu ve nasıl eyleme geçirileceği, yalana sevk eden durumlar karşısında nasıl

davranılacağı ele alınır. Bir dereceye kadar hoşgörü teşvik edilecek bir erdemdir ancak, soykırım, kölelik gibi tarihi ve çağdaş mezalimlerin ve işkencenin kötü olduğu kabul edilmelidir. Etik meseleleri tamamen “kültüre bağlı” veya daha da kötüsü, tam olarak “bireysel mesele” olarak sunmak eleştiriyi imkân vermez, bu yaklaşımın kusurlarına dikkat çekilmelidir.

Bu eğitime alternatif olarak, felsefede ahlak problemlerini analiz etmeyi vurgulayan yaklaşım çocuklara yöneliktir. Çocuk felsefesini cesaretlendirici düşünme, göreceliğin sınırlamalarını da ortaya çıkarabilir ve çocukların düşüncelerinin nedenlerini ve sonuçlarını anlamalarına yardımcı olur.

Eğitici veya yöneticinin, konuyla ilgili kendi görüşleri mutlaka olacaktır; ancak konuya kendi görüşleri ile başlamayacaklardır, daha ziyade öğrencilerin konuları keşfetmelerine benzersiz deneyimleri göz önüne alarak, çocuklara başka bakış açıları görmelerinde yardımcı olmalı, sadece bir tanesini deklare etmemelidirler. Aynı metne farklı çocuk farklı yaklaşacaktır, onlara ne düşünecekleri değil nasıl düşünecekleri öğretilmelidir. İlk bakışta kolay gibi görünen bu iş son derece zordur. Gündelik hayatta karşılaşılan sorular kişiseldir ama soruları yanıtlamak sistemli düşünme ve eleştirel bakış ve mantıksal tutarlılık gerektirir

Çocuklar için felsefe filozof görüşlerinin öğretildiği bir eğitim değildir. Felsefe bilgisi yararlanılacak bir kaynaktır. Çocuklar için felsefe, çocuklara özgür ve eşit bireyler olarak dünyada yaşanan olaylar, toplumların ve kişilerin gelenek, tavır ve düşünceleri hakkında karşılıklı tartışma imkanı verir. Çocuklar, bir metinden hareket ederek çocukların deneyimleri yardımıyla etik konularda sağlıklı değerlendirme yapma, kavramsal düşünme alışkanlığı kazanırlar. Çocuklar için felsefe, metin aracılığıyla kendini ifade etme, konuşma, yazma, anlama, çözümlenme, sonuç çıkarma ve kanıtlar ileri sürme gibi etkinliklerle mantıklı düşünme becerisi kazandırdığı gibi böylece çocuk kendi kimliği ve kültürü hakkında bilinç kazanır (Direk, 2006).

Çocuklarla Felsefe Eğitime felsefe tarihinden etik konusunda bir düşünce, bir tartışmayla başlanabilir ve makul çözümler aranır. Hikayeler insan doğası veya kötünün nedenlerini yansıtmak için kullanılır. Yanlış yapmaktan bizi ne alıkoyuyor, ceza düşüncesi mi yoksa ceza dışında başka sebebimiz var mı? Ayrıca günlük yaşamdan ahlaki ikilemler tartışılabilir (mesela Kohlberg’in Heinz ikilemi vb.). Ahlaki deneyim genellikle belirsizdir ama azami dikkat ister. Çocuk edebiyatında ortaya atılan ahlaki konulardaki tartışmalar küçük yaşlar için uygun iken, daha büyük çocuklar için dışlanma, ayrımcılık, yabancılaşma, ölüm, inandıklarını daha dikkatle düşünme, dikkatle tecrübe etme, diğerlerine saygı ile davranma, kavga etmeden savunmayı öğrenme konuşulabilir.

Öğretmen bu süreçte okuma, çalışma, sonra soru sorma ve soruları yapılandırmaya yardımcı olma ile yükümlüdür.

Çocuklar İçin Felsefe Eğitimine Yönelik Etkinlik Örnekleri: Türk Çocuk Hikayesi “Kaşağı”

İki kardeş, Hasan ve abisi, bir çiftlik evinde aileleriyle birlikte yaşarlar. Baba son derece otoriter bir adamdır. Anne o sıralar İstanbul'a gitmiştir. Çiftlikte seyislik görevini sürdüren Dadaruh aynı zamanda çocukların dostu ve gün boyunca çocuklarla bir arada olan bir adamdır. Bir de evde hizmetçilik görevini gören Pervin adında bir kız vardır. Öyküde çocukların günlük yaşamları ayrıntılı olarak çizilmez, ancak buna karşın atların Dadaruh tarafından tımar edilmeleri çocukların en çok keyif aldıkları şey olarak defalarca anlatılır. Hasan'ın abisi bir gün kimsenin olmadığı bir vakitte o çok keyif aldığı tımar işini yapmak için ahıra girer. Kaşağıyı arar bulamaz, bulamadığı kaşağıyı Dadaruh'un odasında arar orada da bulamaz. Odadaki sandık gözüne çarpar, onu açar ve annesinin İstanbul'dan gönderdiği “fakfon kaşağıyı” bulur. Kaşağı ile atların tımarını gerçekleştirmeye çalışır, ne var ki kaşağının dişleri çok sivri olduğu için atlar rahat durmaz. Kaşağının dişlerini duvara sürterek dişlerini köreltmeye çalışır ; ancak sonuç yine olumsuzdur. Tam bu noktada çocuk, büyük bir öfkeyle kaşağıyı taşla kırıp yalağa atar. Babası yalakta kırılmış kaşağıyı görünce çok sinirlenir ve suçluyu arar, abisi, kardeşi Hasan'a iftira atarak kaşağıyı onun kırdığını söyler. Hasan babası tarafından ahıra girmemeye cezalandırılır, eve hapsedilir. Annesi geldikten sonra da bağışlanmaz. Abisinin iftira atabileceğine hiç ihtimal verilmez. Ertesi yıl anne, yazın gene İstanbul'a gider. Hasan'a ahır hâlâ yasaktır. Hasan bir gün birdenbire hastalanır. Doktor Hasan'ın Kuşpalazı hastalığına yakalandığını söyler .Babası yatağın başucundan hiç ayrılmaz. Hizmetçi , abisine kardeşinin öleceğini söyler ve çocuk ağlamaya başlar.

Gece uyuyamaz, uykuya dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözünün önüne gelir “İftiracı! İftiracı!” diye karşısında ağlar. Abi Pervin'i uyandırır. Hasan'ın yanına gitmek istediğini ve babasına bir şey söylemek istediğini söyler. Pervin, “yarın söylersin”, der. Sabaha kadar gene gözlerini kapayamaz. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırır. Ama zavallı suçsuz kardeşi, o gece ölmüştür.

Hikaye okunduktan sonra kavramlar (adalet, hak, doğru, yanlış, yalan) tartışılır. Çocuklar kavram ilişkisini bile tartışarak (yanlış ile yalanın farkı) belirlenen araştırma soruları çerçevesinde kavramları, günlük olaylardan hareketle tartışır ve soru hazırlarlar. Örneğin;

İnsanlar neden yalan söyler?(kendilerini savunmak için, karşı tarafın kızacağını düşündükleri için, kavgayı önlemek için vb.);

Dürüstlük değerli midir? Niçin?;

Değersiz şeyler var mıdır ?;

Bu konudaki düşüncen nedir?;

Söylenenlere katılıyor musun?;

Böyle söylemenin nedeni nedir?;

Neden bu görüşe katılıyorsun/katılmıyorsun?;

Kullandığın bu terimi nasıl tanımlarsın?;

Bu ifade ile ne demek istedin?;

Hikayede Hasan'ın abisinin kötü huylu olduğunu gösteren tutum ve davranışlar hangileridir?; Abi, hikayenin başında iyi bir insan mıydı?;

Anne ve babanın, Hasan'ın, Seyis ve Hizmetçininin duygu ve davranışlarını hangi sözcüklerle niteleyebilirsin?;

Sence bu hikayedeki kişiler nasıl davransalardı bu sorun yaşanmazdı?;

Abi, kardeşi hasta olduktan ve gördüğü rüyadan sonra ne yapmak istedi?;

Başkasına iftira atmanın sonuçları nelerdir?;

Sen onun yerinde olsaydın nasıl hissederdin?; Abi iftira atmasaydı sonuç ne olurdu?; Böyle bir yol seçmesine neden olan şey neydi?;

Doğruyu söylemek ve babasından azar işitmek kötü bir durum mudur?;

Doğruları bilmemiz doğru söylemeyi niçin engeller?;

Sevdiğimiz şeyleri elde etmek için yalan söyleyebilir miyiz?;

Otoriter olmak nedir? Doğru mudur? Zararlı mıdır?;

Pervin'in o gece Abisinin Hasan'la konuşmasına mani olması sence doğru mu?;

Yalan söylemenin hoşgörüleceği bir durum var mıdır?;

Hikayedeki kişileri sen baştan oluştur, isim ver. Senin kahramanın benzer sorunları çözümlerin (Direk, 2012; Gönül, 2013; Akkocaoğlu Çayır, 2015).

Görüldüğü üzere çocuklarla felsefe yapma süreci farklı uzmanlarca farklı aşamalara ayrılabilmesine rağmen temel bazı özellikleri benzerlik göstermektedir: Öncelikle bir metin olmalı ve bu metin okunmalıdır.

Okumayı ise soru hazırlama, soruları tartışma takip etmekte; en sonunda ise değerlendirme süreci yer almaktadır.

Sonuç

Felsefe eğitiminin temel amaçlarından biri, problemleri fark edebilen bilinçli bireyler yetiştirmektir. Bunun yanı sıra olan bitene önyargısız bakmak, bağımsız düşünme ve doğru değerlendirmeye zemin hazırlamaktır. Çağımızda öğrenen tarafından alınıp kabul edilen bilgi değil, öğrenenin bilgidен nasıl bir anlam çıkardığı önem taşır. Çocuk filozoflar değil düşünen çocuklar yetiştirebilmek, çocuklarda merak duygusunu yaşatabilmek, felsefe tarihi yerine felsefeyi somut deneyimlere dayandırmak ve gelişim psikolojisi verilerini göz ardı etmemek; çocuklarla felsefenin önemli noktalarını oluşturmaktadır.

Çocuklarla Felsefe temelli etkinlikler, eğitim programlarına dahil edilebileceği gibi, bu yöntem doğrultusunda çocukların düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik farklı programlar da hazırlanarak, çocuklara farklı eğitim seçenekleri sunulabilir (Budak, 2010). Okullarda işlenen derslerde kısmen de olsa, Sokratik tartışmalara yer verilerek konunun çocuklar tarafından daha iyi anlaşılmasına, pekiştirilmesine olanak sunulabilir. Bunun yanı sıra, öğretmenler çocukların neler öğrendiğine, nerede ne gibi eksiklikleri olduğuna ilişkin geri bildirim alabilir.

Öğretmen adaylarına ve öğretmenlere bu konuda eğitim verilmesi, onların bu konuda bilinçlenmesine yardımcı olarak, konuya hakim olmalarını sağlayabilir; böylece yönetime ilişkin uygulamaların eğitim sürecinde uygulanması desteklenebilir.

Kant, “felsefe değil felsefe yapmak öğrenilir” demiştir. Jean Jack Rousseau ise “insan bilmediği şeyi sormak için bile, birçok şey öğrenmiş olmalıdır” demektedir. “Bilmemek ayıp değil sormamak, öğrenmemek ayıptır” atasözümüz ve “Öğrenmek için soru sorunuz inatlaşmak için değil” hadisi, öğrenirken soru sormayı teşvik eden ama unutulmuş güzel bir kültüre sahip olduğumuzu göstermektedir. Filozoflar soruları kendilerine, çocuklar ise yanlarındakine sorarlar. Bu nedenle öğretmenin eğitimi de düşünme eğitimi kadar önemsenmelidir. Öğrenmede ilgi duyma ve beklenti, öğrenmeyi kolaylaştırıcı etkenlerdir.

Sınıfta felsefe yapılması; çocuklara daha küçüklikten başlayarak toplu tartışma deneyimi yaşama imkanı sunmaktadır. Çocuklar arkadaşlarıyla birlikte tartışma etkinliğinde bulunmanın sorumluluğunu paylaşmakta ve farklı bakış açılarını keşfederek farklı görüşlere saygılı olmayı öğrenmektedirler.

Felsefe yaklaşımı çocukların gördükleri, yaşadıkları hakkında körü körüne kabullenme yerine sorgulayıcı, araştırmacı olmalarını, doğru-yanlış hakkında

yargıda bulunarak kendilerini değerlendirebilmelerini, kendilerini güzel olana yönlendirebilmelerini ve etik değerleri kazanmalarını destekleyici niteliktedir. Lipman, Sharp ve Oscanyan'a (1980) göre ahlak eğitimi felsefi eğitimden ayrılmaz.

Bu çerçevede önerilen yeni etik, günümüzde uygulanan etik dersi, bir dizi ahlaki gerçeği tartışmaya değil, öğrencileri karmaşık ahlaki konular hakkında dikkatle düşünmeye teşvik etmeye çalışmaktadır. Ayrıca, dersin asıl amacı, doğru cevapları vermek değil, öğrencileri etik sorunları tespit etmede daha ferasetli, sezgileri kuvvetli, çabuk kavrayan hale getirmek, çağlar boyunca biriken en iyi ahlaki düşünceyi daha iyi tanımak ve kendi kişisel ve mesleki yaşamlarında karşı karşıya kalacakları etik konular hakkında daha fazla donanımına sahip olmalarıdır. Bu eğitim şahsiyet eğitimi destekleyecek mahiyettedir. Etik eylem öncesindeki karar aşaması için gerekli bir etkinliktir. Çünkü doğru davranış doğru niyetten, yeterli bilgiden kaynaklanır. Ayrıca etik relativizm konusu dikkate değerdir. Kültüre veya kişisel tercihlere bağlı yanlış seçimler haklı çıkarılamaz. "Kendini bil" evrensel ilkesi her çağda olduğu gibi günümüzde de felsefe yoluyla insanlığa seslenmektedir. Kendi iyimiz ile insanlığın iyisi arasındaki bağı korumak zorundayız.

Eğitim sürecinin felsefleştirilmesi, öğrenciye bilgi ve beceri kazandırmanın ötesine geçerek zamanla gerçek bir şahsiyetin oluşturulması demektir. Ezbere dayalı bir eğitimin böyle bir şahsiyeti oluşturması hemen hemen imkansızdır. Şahsiyeti inşa etmek bilmekten, birlikte var olmaya giden bir süreci kapsar. Bu inşa, benin kendi dışına doğru yönelmesi ve tarih, toplum, kültür ve en önemlisi de diğer bir insanla sen-ben ilişkisi kurmakla mümkündür. Böylece, felsefeyle inşa edilen bir öznenin çağına, toplumuna, kültürüne ve dünyaya kayıtsız kalması mümkün değildir. Zira bu şahsiyetin temel çekirdeği etik bir bilinç, etik sorumluluk ve etik bir tutum geliştirebilmiş olmaktır (Bayraktar, 2017).

* Aynur İlhan Tunc
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İTBF Felsefe Bölümü
aynurtunc@ybu.edu.tr

Kaynakça

- Akkocaoglu Çayır, N. (2015). Çocuklar İçin Felsefe. Cito *Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 27.
- Akkocaoglu Çayır, N. (2015). Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel bir Araştırma. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: H.Ü.
- Bayraktar, L. (2017). Çocuklarla felsefe, Çocuklar İçin Felsefe ya da Eğitim Sistemimizde Felsefenin Yerine Dair. <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=3003>
- Bellatalla, L. (1998, 10. 15 August). Philosophy and Education: From Elitism to Democracy, Twentieth World Congress of Philosophy Boston, Massachusetts U.S.A. <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Educ/EducBell.htm>
- Borresen, B. (2013). Philosophy For, With and Of Children. Glina, M. B. (Ed.). Newcastle. UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Budak L. (2010). Gündoğan, E. (Ed.). *Civilacademy Journal of Social Sciences/ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/ 2 .
- Burgh, H. & Nichols, K. (2011). The Parallels Between Philosophical Inquiry and Scientific Inquiry: Implications for Science Education. *Educational Philosophy and Theory*, 44 (10), 1045-1059.
- Cevizci, A. (2011). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Direk, N. (2008). *Filozof Çocuk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Direk, N. (2011) . *Çocuklarla Felsefe*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Direk, N. ve Tepe, H. (2013). UNESCO verileri ışığında Dünya'da Çocuklar İçin Felsefe. İçinde B. Çotuksökten ve H. Tepe (Yay. Haz.). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Fisher, R. (2008). *Teaching Thinking: Philosophical Enquiry in the Classroom*. London: Bloomsbury Publishing.
- Goering, S. (2012). *Ethics and Young Students; Philosophical Discussion as Ethics Education*. Cambridge Scholars Publishing.
- Gregory, M. (2008). *Philosophy for Children: Practitioner Handbook*. USA : IAPC Publication, Montclair.
- Gönül, L. (2013). *Çocuklar İçin Sheakspeare ile Felsefe*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Gür, Ç . (2010). *Çocuklarla Felsefe*. Gündoğan, E. (Ed.). *Civilacademy Journal of Social Sciences/ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/ 2.
- Karakaya, Z. (2005). *Çocuk Felsefesi ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Hece Yayınları.
- Karakaya, Z. (2006). *Çocuk Felsefesi ve Çocuk Eğitimi*. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1), 23-37.
- Kefeli İ., ve Kara, U. (2008). Philosophical and Critical Thought Development of Child, Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences. 41, 339-357.
- Kennedy, D. (1999). *Philosophy for Children and Reconstruction of Metaphilosophy*, 30 (4), 338-359.
- Lipman, M., Sharp, M. A. & Oscanyan, F.S. (1980). *Philosophy in the Classroom*. Philadelphia: Temple University Press.
- Polat, T. (2017, 16 Eylül) *Eğitim Umut Olmaktan Çıktı mı? Karar Gazetesi*.
- Philgren, A. (2008). *Socrates in the Classroom: Rationales and Effects of Philosophising with Children*. Sweden: Stockholm University-Elanders Sverige.
- Saeed, N.(2005). Interview M. A. Sharp. *Philosophy for Children*. [<http://www.buf.no/en/read/txt/?page=sn-sharp>], Erişim tarihi: 10 ağustos 2017.
- Stanley, S. ve Bowkett, S. (2004) *But why? Teacher's Manual: Developing Philosophical Thinking in the Classroom*. U.K.:Network Educational Press.

Seyfettin, Ö.(2017). Kaşığı. İstanbul: Timaş Yayınları.

Taşdelen, V.(2014) Felsefenin Gülümseyen Yüzü: Çocuklarla Felsefe. Türk Dili.

<http://tdk.org.tr/>

TUSİAD Raporu. file:///C:/Users/YBU_TOSHIBA/Downloads/TUSIAD-pisa-rapor-BASKI.pdf,

Erişim tarihi: 10.10.2017

Vansielegem, N.(2005) Philosophy for Children as the Wind of Thinking. Journal of Philosophy of Education, 29(1):19-35.

Nasıl Bir Felsefe Bu!

Heraklitos* demiş ki:
Çocuk oyuncuğı kadardır
Çoğı insanın fikirleri

Üç yanlışı var bu
Eski zaman bilgesinin:

Hiç ciddiye
Almıyor çocuğı!

Oyuncağı küçümsüyor!

Yok sayıyor
Bazı insanların fikirlerini!

Doğrusu aklım iyice karıştı
Nasıl bir felsefe bu!

Mustafa Ruhi Şirin

**Heraklitos: Eski Yunan bilgesi*